

Idäntalouksien katsauksia

Review of Economies in Transition

1993 • No. 3

15.3.1993

Julkaistu uudelleen 2002

Seija Lainela

Baltian maiden talous vuonna 1992

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT

ISSN 1235-7405
Uudelleenjulkaistu pdf-muodossa 2002

Suomen Pankki
Siirtymätalouksien tutkimuslaitos (BOFIT)

PL 160
00101 Helsinki
Puh: (09) 183 2268
Faksi: (09) 183 2294
bofit@bof.fi
www.bof.fi/bofit

Tässä julkaisussa esitetyt mielipiteet ovat kirjoittajan omia eivätkä välttämättä edusta Suomen Pankin kantaa.

Baltian maiden talous vuonna 1992

Baltian maiden taloudellinen kehitys vuonna 1992 oli melko yhdenmukainen suurten linjojen osalta. Talouden tilanteeseen vaikuttivat valtaosaltaan ulkoapäin tulevat tai menneistä vuosista juontavat realiteetit, joiden vaikutusta on mahdoton lyhyellä aikavälillä kumota. Eroja maiden välillä löytyi viime vuonna talouspoliittisista linjauksista sekä erityisesti poliittisesta kehityksestä.

Talouden siirtyä suunnitelmataloudesta markkinatalouteen on osoittautunut kaikkialla hyvin kivuliaaksi prosessiksi, mutta Baltian maiden kohdalla se on jopa vaikeampi kuin Itä- ja Keski-Euroopan maissa, mikä tuli esiin viime vuoden heikossa talouskehityksessä. Vaikeuksien korostuminen Baltiassa johtuu siitä, että Baltian maiden on rakennettava paitsi uusi talousjärjestelmä myös itsenäisen maan tarvitsema poliittinen ja valtiollinen järjestelmä. Taloutensa puolesta Baltian maat olivat Neuvostoliiton aikana Itä- ja Keski-Euroopan maita eristyneempiä länsimarkkinoista ja paljon kiinteämmin sidoksissa Neuvostoliiton talouteen.

Baltian maiden taloudessa tapahtui viime vuonna myös paljon myönteistä. Entisen Neuvostoliiton tasavalloista Baltian maat ovat selkeimmin tähdänneet markkinatalouden rakentamiseen; talouden järjestelmämuutokset ovat käynnistyneet joka sektorilla ja talouspolitiikassaan ainakin Viro ja Latvia ovat pystyneet melko hyvin pitäytymään valitsemallaan uudistuslinjalla. Erityisesti tiukan rahan ja budjettipolitiikan noudattaminen on ollut vaikea mutta uudistusten kannalta välttämätön linjaus. Virossa kehitys on monella alueella ollut Baltian maista nopeinta, suurimpia epävarmuuksia sisältyy kehitykseen Liettuassa.

1 Poliittinen tilanne luo taustaa talouden uudistuksille

Vuosi 1992 oli Baltian maille poliittisen itsenäisyyden vahvistamisen ja valtiollisen järjestelmän vakiinnuttamisen aikaa. Poliittinen kehitys vei joka maassa omaan suuntaansa, mikä voi tulevaisuudessa näkyä muun muassa talouspolitiikan linjoissa.

Edelläkävijänä poliittisessa kehityksessä oli Viro, jossa vuonna 1992 hyväksyttiin uusi perustuslaki ja järjestettiin parlamentti- ja presidentinvaalit. Viron puoluejärjestelmän muotoutuminen tapahtui lyhyessä ajassa vuonna 1988 kommunistisen liikkeen vastapainoksi perustetun kansanrintaman pohjalta. Syksyn 1992 vaalien jälkeinen oikeisto-keskustahallitus on muodostettu poliitikoista toisin kuin sitä edeltäneet lähinnä asiantuntijoista koostuneet hallitukset.

Myös Liettuassa pidettiin parlamenttivaalit syksyllä 1992, presidentinvaalit järjestettiin vuoden 1993 helmikuussa. Syksyn vaalien yhteydessä hyväksyttiin kansanäänestyksellä uusi perustuslaki, joka antaa presidentille vahvat valtaoikeudet. Liettuan puoluekartassa merkittävimmät voimat ovat vaalivoiton saanut vasemmistolainen Demokraattinen työväenpuolue, oikeiston edustajaksi kutistunut itsenäistymisen aikana tärkeää roolia näytellyt kansanrintama Sajudis sekä muutama keskustaan lukeutuva ryhmä. Vaalien jälkeiseen hallitukseen kuuluu Demokraattisen työväenpuolueen edustajien lisäksi ministereitä myös aiemmasta oikeistoa edustaneesta hallituksesta.

Latviassa järjestetään parlamenttivaalit kesäkuussa 1993. Siihen asti parlamentissa istuvat Neuvostoliiton aikana vuonna 1990 valitut edustajat, joista suurin osa edustaa Latvian tuolloista kansanrintamaa. Tämä osittain kiintiöperiaatteella valittu parlamentti ei ole ollut kovin tehokas talousuudistusten linjanvetäjänä, mutta tilanteen toivotaan parantuvan ensimmäisten vapaiden vaalien jälkeen. Latviassa vaikeana ongelmana on suhtautuminen maan suuren venäläisvähemmistön mahdollisuuksiin saada kansalaisuus ja äänioikeus, mikä on osaltaan lykännyt vaalien järjestämistä. Vieläkään ei parlamentissa ole hyväksytty kansalaisuuslakia, joka Virossa tuli voimaan viime vuonna ja Liettuassa vuonna 1991¹.

¹ Citizenship Legislation in the Baltic States, RFE/RL Research Report No. 50, 18.12.1992

2 Taloudellinen tilanne on vaikeutunut jatkuvasti

Neuvostoliiton aikana harjoitettu tuotanto- ja teollisuuspolitiikka on muovannut Baltian maiden taloutta perusteellisesti. Neuvostoliiton aikana Baltian maiden talous muodostui kahtiajakoiseksi; yhtäältä maat olivat pitkälle teollistuneita ja omasivat erikoistunutta teknologiaa erityisaloillaan kuten elektroniikkateollisuudessa ja tietyillä raskaan teollisuuden sektoreilla. Toisaalta maat olivat erikoistuneet suurimittaiseen maatalouteen. Valtaosa tuotannosta oli suunnattu Neuvostoliiton talouden tarpeisiin.

Tällaisen talouden rakenteen muuttaminen pienelle itsenäiselle maalle soveltuvaksi vie välttämättä aikaa ja aiheuttaa suuria sopeutumisvaikeuksia tuotannon ja työllisyyden laskun muodossa, mikä tuli entistä selvemmin esiin vuoden 1992 aikana. Taloudellinen itsenäisyys ja toimeentulo on Baltian maissa siten osoittautunut poliittista itsenäistymistä vaikeammaksi tehtäväksi, eikä talouden alalla lähitulevaisuus näytä vielä tuovan parannusta.

Baltian maiden taloudet joutuivat vuonna 1992 suurimpiin vaikeuksiin sitten toisen maailmansodan vuosien. Tämä näkyi reaalityalouden puolella tuotannon jyrkkänä laskuna ja ulkomaankaupan vaikeuksina ja rahatalouden puolella nopeana inflaationa ja rahoitussektorin toimintakyvyttömyytenä. Väestön reaalitytulot ovat pudonneet arviolta jopa lähes puoleen edellisestä vuodesta.

2.1 Talousohjelmat perustana muutoksille

Talouspolitiikassaan kaikki kolme Baltian maata ovat ottaneet tavoitteeksi nopean siirtymisen markkinatalouteen. Baltian maat liittyivät keväällä 1992 Kansainvälisen valuuttarahaston IMF:n jäseniksi ja ovat laatineet talouksilleen uudistusohjelmat IMF:n asiantuntija-avun turvin. Ohjelmat ovat edellytys IMF:n taloudellisen tuen saamiselle. Syksyllä Baltian maat saivat kukin ensimmäisen erän IMF:n tukiluotoista. Luottojen seuraavien erien saaminen on sidottu talousohjelmien etene- miseen.

IMF:n kanssa yhteistyössä laaditut talousohjelmat ovat tärkeitä siitäkin syystä, että muut kansainväliset rahoittajat odottavat IMF:n sitoutumista oman rahoituksensa edellytyksenä. Maailmanpankin jäseniksi Baltian maat liittyivät kesällä 1992, ja pankki myönsi maille ensimmäiset ns. jälleenrakennuslainat syksyllä.

Talousohjelmat ovat kaikissa Baltian maissa pääpiirteissään samanlaisia. Ohjelmilla on kaksi tavoitetta: talouden vakautus ja rakennemuutosten aikaansaa- minen. Vakautuksella pyritään inflaation hillitsemiseen, tuotannon ja työllisyyden laskun rajoittamiseen ja ulkoisen velkaantumisen pitämiseen hallittavissa olevalla tasolla. Vakautuksen osat ovat (1) hintareformi, jolla pyritään vapaaseen hin- nanmuodostukseen ja tukiaisten poistamiseen, (2) tasapainoinen budjetti, johon liittyy verotusjärjestelmän toiminnan tehostaminen, (3) kireä rahapolitiikka, (4) palkkojen ylisuurta nousua rajoittava tulopolitiikka ja (5) ulkomaankaupan vapaut- taminen ja valuuttasääntelyn vähentäminen.

Talouden rakennemuutoksen tärkeimpiä osia ovat rahoitusjärjestelmän ja verotusjärjestelmän kehittäminen, yksityistäminen sekä sosiaaliturvan rakentaminen.

Yleisesti ottaen IMF on ollut tyytyväinen ohjelmien toteutukseen Baltian maissa. Viro on talouspolitiikkansa käytännön toteutuksessa noudattanut kiinteimmin talousohjelman periaatteita. Vaikka myös Latviassa ja Liettuaassa hallitukset myöntävät talouden muutosten välttämättömyyden, ei sitoutuminen ohjelmiin näytä olevan yhtä vahvaa. Latviassa tilannetta hankaloittaa toistaiseksi selkiintymätön poliittinen tilanne, ja Liettuaassa presidentti Algirdas Brazauskas ilmoitti vasemmiston vaalivoiton jälkeen, että vakautusohjelman ehtoja on joiltakin osin muutettava.

2.2 Tuotanto romahti viime vuonna

Talousohjelmaa kuvaavien numerotietojen lähteinä tässä selvityksessä on käytetty Baltian maiden virallisia tilastoja, jotka vuoden 1992 osalta ovat vielä pääasiassa ennakkotietoja. Tilastojen luotettavuudessa on ongelmia, sillä länsimaisen käytännön mukaisia tilastointijärjestelmiä ollaan Baltian maihin vasta rakentamassa.

Pisimmällä tilastojärjestelmän kehittämisessä on ilmeisesti Viro, joskin myös siellä on vielä runsaasti puutteita. Paitsi tilastointimenetelmissä ongelmia on myös tilastojen kattavuudessa; mm. tuotantotilastoja varten ei saada tietoja kaikilta yrityksiltä. Todennäköistä on, että erityisesti uusi yksityinen tuotanto ja palvelut eivät tule tilastoihin mukaan täysimääräisesti. Virossa ollaan tästä syystä vuoden 1993 alusta siirtymässä otantatutkimukseen tuotantoa mitattaessa. Vuonna 1992 tilastoviraston tiedusteluihin vastasi vain 60–70 % virolaisista yrityksistä, joskin nämä olivat suurimpia tuottajia. Tilanne on samankaltainen muissakin Baltian maissa.

Kaikkien Baltian maiden taloudet olivat Neuvostoliiton aikana kiinteästi sidoksissa yleisliittolaiseen talouteen ja tuotannon integrointi muualla Neuvostoliitossa, erityisesti Venäjällä sijaitseviin teollisuuslaitoksiin oli tiivis. Baltian maiden taloudet olivat hyvin avoimia ja suuresti riippuvaisia ulkomaankaupasta, viennin osuus BKT:sta oli esimerkiksi Virossa 1980-luvun lopussa 50 %:n suuruusluokkaa. (Tällöin vienniksi lasketaan myös kauppa muihin Neuvostoliiton tasavaltoihin.) Maiden ulkomaankaupasta noin 90 % käytiin Neuvostoliiton tasavaltojen kanssa. Kauppa näiden alueiden kanssa alkoi kangerrella vuonna 1990 ja vuonna 1992 se putosi jyrkästi. Seurauksena oli tuotannon romahdus Baltiassa.

Vuosi 1992 oli jo kolmas peräkkäinen vuosi, jolloin tuotanto Baltian maissa pieneni. Vuonna 1990 bruttokansantuotteen lasku oli muutaman prosentin luokkaa ja vuonna 1991 jo noin 10 %. Varsinainen romahdus tapahtui viime vuonna. Tuolloin bruttokansantuote aleni Virossa 26 %, Latviassa 44 % ja Liettuaassa 39 % edellisestä vuodesta². Luvut ovat ennakkotietoja Baltian maiden virallisista tilastolähteistä.

² Brazauskas Produces Worrying Report Card, The Baltic Observer 29.1.-4.2.1993

Statistiskais biļetens par Latvijas Republikas tautas saimniecības darba rezultātiem, 1992. gadā, I daļa; Latvijas Valsts statistikas komiteja 1993

Vuonna 1992 teollisuustuotanto pieneni Virossa 39 % edellisestä vuodesta. Latviassa teollisuustuotanto aleni vuoden 1992 aikana noin 35 % ja Liettuassa 52 %.³ Kaikissa Baltian maissa teollisuustuotannon lasku kiihtyi vuoden 1992 toisella puoliskolla, mutta näyttää vuoden viimeisinä kuukausina Liettuaa lukuunottamatta vakiintuneen.

Virossa vähenivät vuoden 1992 aikana eniten selluloosa- ja paperituotanto, rakennusmateriaalituotanto, koneenrakennus sekä kemianteollisuuden tuotanto. Pudotukset näillä aloilla vaihtelivat 64 prosentista 54 prosenttiin.⁴ Tuotantovaikeuksiin on osasyynä myös tuotantokapasiteetin vanheneminen. Tästä on esimerkkinä selluloosan- ja paperintuotannon pieneneminen, joka suurelta osin johtui vanhojen tuotantolaitosten sulkemisesta ympäristösyistä.

Investointien väheneminen on vakava ongelma tuotannolle Baltian maissa, mikä korostuu sillä, että maiden tuotantokapasiteetti on yleisesti ottaen vanhaa. Virossa investoinnit vähenivät vuoden 1992 ensimmäisellä puoliskolla neljänneksen.⁵

Maataloustuotanto oli myös vaikeuksissa, sillä kesä 1992 oli poikkeuksellisen kuiva. Erityisesti Liettuan maataloustuotanto kärsi kuivuudesta. Myös maatalouden panosten, mm. lannoitteiden ja rehujen kallistuminen vaikutti tuotannon laskuun. Lisäksi tuotannon organisoinnin nopea muutos ja lukuisien pientilojen syntyminen ovat aiheuttaneet kitkaa, sillä palveluita ja valmiuksia nopeasti syntyneitä pientiloja varten ei ole ollut tarjolla.

Viron maatalouden luvut lienevät kuvaavia tilanteelle kaikkien Baltian maiden osalta: vuonna 1992 maataloustuotannon kokonaisarvo pieneni 21 % edellisestä vuodesta ja karjan määrä väheni 17 %. Eniten eli yli 30 % laski viljan ja vihanneksen tuotanto. Huomattavaa on, että yksityistiloilla tuotanto aleni enemmän kuin valtion- ja kollektiivituloilla. Yksityistilojen ja -talouksien osuus viljantuotannosta oli Virossa viime vuonna 27 % ja perunoiden tuotannosta 66 %.⁶

Ulkomaankaupan lähes täydellisen vapauttamisen seurauksena maataloustuotannolla ei ole Virossa tuontisuoja. Halvempia ulkomaisia elintarvikkeita on runsaasti saatavilla, ja kotimainen tuotanto on ollut vaikeuksissa. Virossa hallitus ei ole suostunut maanviljelijöiden vaatimukseen kotimaisen tuotannon suojelusta esim. tuontirajoituksin tai -tullein.

Varsinaiset tuotannon rakennemuutokset eivät Baltian maissa vielä ole alkaneet. Vanhat suuret teollisuuslaitokset, joilla oli kiinteät tuotantosuhteet entisen Neuvostoliiton muissa tasavalloissa toimivien yritysten kanssa, ovat vaikeuksissa ja joutuneet vähentämään tuotantoaan rajusti, mutta uusien toimintojen syntyminen niiden tilalle ei vielä ole suuressa mitassa alkanut. Pieniä yksityisyriksiä on maihin syntynyt runsaasti, lähinnä pientuotantoon ja palvelusektorille.

Eniten muutoksia on tapahtunut Virossa, joka on onnistunut rakentamaan länsimaihin, erityisesti Suomeen toimitettavaa tekstiili- ja puusepänteollisuuden

³ Eesti statistika 1992, Kuukiri nr. 12, Riigi Statistikaamet 1993

Statistiskais biļetens par Latvijas Republikas tautas saimniecības darba rezultātiem, 1992. gadā, I daļa; Latvijas Valsts statistikas komiteja 1993

⁴ Baltic Business Weekly 1.-7.2.1993, Baltic News Service

⁵ Hansapanga toimetised III, Hansapank 1992

⁶ Baltic Business Weekly 1.-7.2.1993, Baltic News Service

yms. alihankintatuotantoa. Tällainen pienimuotoinen alihankintatoiminta, jossa käytetään hyväksi maiden toistaiseksi vielä hyvin edullisia työvoimakustannuksia, lienee nopein tapa käynnistää tuotanto ja saada länsivienti kasvuun.

2.3 Kireällä budjetti- ja rahapolitiikalla pyritään hillitsemään hintojen nousua

Kireä budjetti- ja rahapolitiikka on Baltian maiden talousohjelmien peruslähtökohtia. Budjetit olivat vuonna 1992 suurin piirtein tasapainossa. Tämä saatiin aikaan sillä, että yrityksille maksettavia rahoitustukia karsittiin; Baltian maat ovat lopettaneet hyvin suuren osan yritysten budjettituesta. Budjetin tilannetta auttoi myös se, etteivät sosiaalimenot vielä ehtineet kasvaa kovin suuriksi. Budjetteja koskeva tieto on toistaiseksi melko epätarkkaa, sillä ainakaan Latviassa ja Liettuassa länsimainen budjettijärjestelmä ei vielä ole valmis.

Kuluvana vuonna budjettitasapainon ylläpitäminen tuottanee paljon suurempia vaikeuksia, sillä sosiaalimenot tulevat työttömyyden kasvun seurauksena lisääntymään, ja toisaalta budjetin tulopuolella verokertymiä rajoittaa tuotannon lasku. Jo viime vuoden puolella maiden budjetit menettivät merkittävästi tuloja, koska vaikeuksissa olevat suuret valtionyritykset eivät pystyneet maksamaan verojaan, ja tilanteen odotetaan pahenevan kuluvana vuonna. Ongelmana on lisäksi kehittämätön verojen keruujärjestelmä. Baltian maihin ei vielä ole saatu rakennettua toimivaa järjestelmää verojen kokoamiseksi erityisesti yrityksiltä, ja verojen välttely onnistuu melko helposti. Esimerkiksi Tallinnassa rekisteröidyistä 18.000 yrityksestä viime vuonna ainoastaan 8.200 maksoi sosiaalivakuutusmaksunsa.⁷

Rahapolitiikka on kuluneen vuoden aikana ollut kireintä Virossa ja Latviassa, mikä näkyy inflaation tasaantumisena näissä maissa loppuvuonna 1992. Virossa kesällä 1992 tapahtuneen oman valuutan käyttöönoton yhteydessä alettiin soveltaen noudattaa ns. currency board -periaatetta, joka puhtaassa muodossaan merkitsee sitä, että rahapolitiikkaa ei harjoiteta ollenkaan. Kotimaassa kierrossa olevan rahan määrä muuttuu automaattisesti valuuttavarannon muutosten mukaan, ja kierrossa olevalla rahalla on 100-prosenttinen kulta- ja valuuttakate. Järjestelmän periaatteiden mukaan keskuspankkirahoitus hallitukselle ei ole mahdollista, mikä luo tiukat raamit budjettipolitiikalle.

Keskuspankki voi Virossakin kuitenkin rahoittaa taloutta siinä määrin kuin sen hallussa oleva valuuttavaranto ylittää kierrossa olevan rahamäärän vaaditun katteen. Tätä mahdollisuutta keskuspankki käytti syksyllä 1992 rahoittamalla vaikeuksiin joutuneita liikepankkeja. Keskuspankki voi vaikuttaa kierrossa olevaan rahamäärään myös pankkien kassavarantovelvoitteen avulla. Kassavarantovelvoite on 10 % talletuskannasta. Avomarkkinaoperaatioita keskuspankki ei sen sijaan tee, mikä johtuu rahoitussektorin kehittymättömyydestä eli instrumenttien puutteesta.

Latviassa rahapolitiikka on vuoden 1992 aikana ollut yhtä kireää kuin Virossa, mutta Latviassa tiukkuus perustuu keskuspankin harkinnanvaraiseen politiikkaan. Keskuspankki koki vuoden aikana hyvinkin voimakasta poliittista painostusta hallituksen ja yritysten taholta, mutta ei antanut periksi vaatimuksille

⁷ Baltic News Service 15.2.1993

rahapolitiikan keventämisestä. Keskuspankkia vaadittiin mm. auttamaan yrityksiä niiden rahoitusvaikeuksissa.

Liettuassa rahapoliittinen järjestelmä toimii samalla periaatteella kuin Latviassa. Liettuassa keskuspankki on kuitenkin hallituksen määräyksestä noudattanut löysemppää linjaa, ja rahoittanut yrityksiä niiden jouduttua maksu-vaikeuksiin.⁸ Tämä näkyi koko vuoden nopeana pysytelleessä inflaatiovauhdissa.

Hintakehitykseen Baltian maissa kuluneena vuonna vaikuttivat yhtäältä hintojen vapauttaminen säännöstelystä ja toisaalta tuontienergian ja -raaka-aineiden hintojen nousu maailmanmarkkinahintojen tasolle.

Viro aloitti hintojen vapauttamisen Baltian maista ensimmäisenä vuonna 1989, Latvia ja Liettua seurasivat perässä pari vuotta myöhemmin. Vuoden 1992 syksyyn mennessä hinnat Baltian maissa oli suurimmaksi osaksi vapautettu säännöstelystä ja valtion budjetin hintatukiaisia vähennetty. Säännösteltyinä oli enää pääasiassa luonnonvarojen ja kunnallisten peruspalveluiden kuten sähkön, lämmitysenergian ja julkisen liikenteen hintoja.

Vapaa hinnoittelu mahdollistaa talouden resurssien tehokkaan suuntautumisen eri aloille. Ongelmana Baltian maissa kuten muuallakin entisessä Neuvostoliitossa on kuitenkin talouden vahva monopolisoituminen. Sen seurauksena aiemmin säänneltyjen ja siksi hyvin alhaisten hintojen vapautus ei olekaan aina saanut aikaan tarjonnan kasvua kysyntää vastaavasti, vaan tuotantoa on kannattanut jopa supistaa.

Keskeinen ala hintojen vapautuksen kannalta on energiasektori. Baltian maat kokivat vuoden 1991 lopusta lähtien vaikean murroksen, kun Venäjä alkoi lähentää Baltiaan viemänsä energian ja raaka-aineiden hintoja maailmanmarkkina-hintoihin. Kaikissa Baltian maissa on päätetty kohonneiden tuontihintojen asteittaisesta siirtämisestä käyttäjien maksamiin hintoihin, niin kotitalouksille kuin tuotantolaitoksillekin. Tämä on nostanut tuotantokustannuksia huomattavasti, ja vaikeuttanut teollisuuden toimintaa. Virossa suuri osa tuotantolaitoksista ja myös kotitalouksista on jättänyt energialaskunsa maksamatta, mikä puolestaan vaikeuttaa energiantuottajien tilannetta ja mm. palkanmaksua energiasektorilla.⁹ Energian ja raaka-aineiden hintojen nousu nopeuttaa osaltaan tuotannon rakennemuutoksia, kun panosten todelliset kustannukset alkavat vaikuttaa päätöksentekoon.

Vuoden 1992 aikana kuluttajahinnat nousivat alustavien tietojen mukaan Virossa 1053 %, Latviassa 1059 % ja Liettuassa 1263 %.¹⁰ Hintojen nousu oli nopeinta alkuvuonna 1992, mikä oli suureksi osaksi seurausta tuontihintojen noususta. Tuontihinnat saavuttivat vuoden 1992 aikana maailmanmarkkinahintojen tason, joten vastaavaa jyrkkää hintojen nousua ei ole enää odotettavissa.¹¹ Maiden ulkomaankaupan vaihtosuhte aleni vuonna 1992 arviolta jopa lähes puoleen.

Virossa ja Latviassa inflaatio oli nopeaa jälleen kesällä rahareformin jälkeen (taulukko 1, kuvio 1). Virossa tämä johtui rahareformin yhteydessä suoritetuista verojen korotuksista, ja samalla myös tuottajat ja kauppa käyttivät tilaisuutta hyväkseen ja nostivat hintoja. Latviassa heinäkuisen rahareformin jälkeinen

⁸ Bank of Lithuania chief survives parliamentary vote, *The Baltic Independent*, 5.-11.2.1993

⁹ *Nasha zima stanovitsa vsjo trevozhneje*, *Estonija* 27.1.1993

¹⁰ *Eesti Statistika 1992*, Kuukiri nr. 12, Riigi Statistikaamet 1993

¹¹ *Hansapanga toimetised III*, *Hansapank 1992*

hintojen nousu johtui osin reformin aiheuttamasta epävarmuudesta, mutta tilanne rauhoittui myöhemmin. Lokakuussa tapahtunut hintojen uusi hyppäys puolestaan aiheutui arvonlisäveron ja kunnallispalveluiden hintojen korotuksista. Talouden vakauspolitiikka tuotti Virossa ja Latviassa kuitenkin näkyviä tuloksia inflaation hidastumisena vuoden loppua kohden. Joulukuussa hintojen nousu oli kuukausitasolla noin 3 %, kun se kesällä oli vielä noin 20 % kuukaudessa.

Liettuassa inflaatio oli Baltian maista nopeinta ja jatkui nopeana vielä vuoden 1992 toisella puoliskollakin, mihin oli pääsyyinä nopea tuontien energian kallistuminen. Vielä kesällä Liettua maksoi Venäjälle tuontiöljystä vajaat puolet maailmanmarkkinahinnasta, mutta syyskuussa hinta oli jo maailmanmarkkinoiden tasolla. Joulukuussa Liettuan inflaatio oli 27 % kuukaudessa.

2.4 Ulkomaankaupan muutoksia odotettavissa

Neuvostoliiton aikana ulkomaankauppaa käytiin keskitetysti ja sitä säädeltiin kiintiöiden ja lisenssien avulla, tullit eivät juuri olleet käytössä. Baltian maiden on siten ollut rakennettava hajautettuun kaupankäyntiin tarvittava ulkomaankaupan säätelyjärjestelmä alusta lähtien.

Kuluneen vuoden aikana ulkomaankauppaa ollaan kaikissa Baltian maissa vapautettu radikaalisti. Tuonti on kaikkialla pääosin vapaata määrällisistä rajoituksista ja lisensseistä. Latviassa myöskään vientiä ei rajoiteta määrällisesti, Virossa vientilisenssin tarvitsevat mm. perusluonnonvarat kuten turve ja öljyliuske. Liettuassa viennin määrälliset rajoitukset olivat vuonna 1992 vielä laajasti käytössä, mutta tarkoitus on siirtyä tulleihin.

Tullijärjestelmät ovat Virossa ja Latviassa jo toiminnassa. Tuonti Viroon on tullivapaata lukuun ottamatta muutamia tuoteryhmiä kuten alkoholi ja moottoriajoneuvot. Latviassa kaikelle tuonnille on asetettu 15 % tullia tiettyjä perustuotteita kuten energiaa, viljaa ja lääkkeitä lukuunottamatta. Liettuassa ei tulleja käytännöllisesti katsoen käytetty vuoden 1992 aikana, mutta vuoden 1993 maaliskuussa otetaan käyttöön vienti- ja tuontitullit noin 100 tuotteelle.¹²

Tilastointijärjestelmän kehittymättömyys tulee ilmi myös ulkomaankaupan luvuissa. Ilmeistä on, että Baltian maiden nykyiset ulkomaankaupan tilastot eivät kata kaikkea kauppaa. Uusimpien tilastojen vertailu aiempiin vuosiin ei myöskään ole mahdollista, sillä Neuvostoliiton aikana laadittuja tasavaltojen ulkomaankauppaa kuvaavia tilastoja vääristävät valuuttamuunnoksissa käytetyt useat kertoimet ja länsimaisesta käytännöstä poikkeava hinnoittelu.

Baltian maiden ulkomaankauppa väheni vuonna 1992, mikä johtui pääasiassa Neuvostoliiton entisten tasavaltojen kanssa käydyn kaupan jyrkästä laskusta. Baltian maat ovat pyrkinet suuntaamaan kauppansa länsimaihin, ja ainakin Viro on siinä jossakin määrin jo onnistunut ja pystynyt kasvattamaan vientiään niihin.

Kaikkien Baltian maiden maksutaseessa palvelutulot olivat palvelumenoja suuremmat vuonna 1992, mikä johtuu kuljetustuloista. Latvian ulkomaankauppa oli vuonna 1992 alijäämäistä; alijäämä ei ennakoarvioiden mukaan ollut kovin suuri, ja sen kompensoi ylijäämä palvelutaseessa.

¹² BBC Summary of World Broadcasts SU WO268, Weekly Economic Report 12.2.1993

Virossa kauppatase oli virallisten tilastojen mukaan 360 miljoonaa kruunua (noin 30 milj. dollaria) ylijäämäinen.¹³ Myös Liettuan ulkomaankauppa oli vuonna 1992 virallisten tilastojen mukaan ylijäämäistä, ylijäämän suuruus oli 327 miljoonaa dollaria.¹⁴ Erityisesti Liettuan luvut ovat kuitenkin hyvin epävarmoja, sillä toisten lähteiden mukaan maan ulkomaankauppa olisi ollut vajeellista viime vuonna.¹⁵

Baltian maiden omien rahojen käyttöönotto vuoden 1992 aikana aiheutti uuden tilanteen kaupassa, sillä maiden oli sovittava maksuliikenteen hoidosta Venäjän kanssa. Koska kauppa ja maksuliikenne Venäjän kanssa kangerteli pahasti jo muutenkin, ei omien valuuttojen käyttöönotto vaikeuttanut tilannetta ratkaisevasti, vaikka mailla olikin aluksi vaikeuksia saada sovittua asiasta Venäjän kanssa. Periaatteena sopimuksissa on, että maksut voidaan suorittaa joko kummankin maan valuutalla tai kolmannen maan vaihdettavalla valuutalla. Käytännössä balttityritykset ovat käyneet kauppaa venäläisten yritysten kanssa suureksi osaksi vaihtokauppana tai vaihdettavilla valuutoilla.

Tuotannon romahdus Venäjällä aiheutti kauppavirtojen pienenemisen Venäjän ja Baltian maiden välillä viime vuonna. Erityisesti energian vienti Baltian maihin kangerteli. Ongelmana ovat olleet myös suuryritysten maksuvaikeudet, ja myös poliittiset tekijät ovat vaikeuttaneet maiden yhteistyötä.

Baltian maat ovat toistaiseksi riippuvaisia energian tuonnissaan Venäjästä, sillä öljysatamat on rakennettu vain vientiä varten, ja niitä on tuontia varten uudistettava. Myöskään maakaasun tuonnille ei ole muuta kanavaa kuin putkisto Venäjältä. Baltian mailla on suunnitelmia hankkia kaasua muualtakin, esim. Pohjanmereltä tai Itämereltä, ja öljysatamia ollaan muuttamassa myös tuontisatamiksi.

Baltian satamat ovat tärkeitä Venäjän ulkomaankaupalle, ja niillä Baltian maat aikovat ansaita valuuttatuloja myös tulevaisuudessa. Tallinnan suursatama rakennettiin vuonna 1986 Venäjän viljantuontia hoitamaan. Latviassa sijaitseva Ventspilsin öljysatama ja Liettuan Klaipeda ovat puolestaan Venäjälle Itämeren alueen ainoita öljyn ja öljytuotteiden vientisatamia. Itsenäistyttyään Baltian maat ovat edelleen toimineet kuljetusten välittäjinä Venäjän ulkomaankaupalle, joskin kuljetusmäärät laskivat vuonna 1992. Esim. Latviassa kauttakulkuurahdin määrä laski 47 % edellisestä vuodesta.¹⁶ Venäjä on valittanut Baltian maiden veloittavan ylisuuria hintoja rahdeista.

Venäjä menetti Viron ulkomaankaupassa huomattavasti osuuksiaan vuonna 1992. Vuoden 1992 tammi–marraskuussa Viron viennissä Venäjä oli edelleen ensimmäisellä sijalla, mutta sen osuus kokonaisviennistä oli pudonnut edellisen vuoden yli 50 prosentista 22 prosenttiin. Viron tuonnista tuli Venäjältä 31 %. Suomi oli noussut Viron toiseksi tärkeimmäksi kauppakumppaniksi, muut tärkeimmät kauppakumppanit olivat Saksa, Ruotsi Latvia ja Ukraina (taulukko 2).

¹³ Estonian Statistics, Quarterly Statistical Bulletin 1992/4, Statistical Office of Estonia 1993

¹⁴ Baltic Business Weekly 15.-21.2.1993, Baltic News Service

¹⁵ Survey of 1992 Statistics, The Baltic Independent 22.-28.1.1993

¹⁶ BBC Summary of World Broadcasts SU/WO267, Weekly Economic Report 5.2.1993

Viron viennissä olivat suurimpia tuoteryhmiä tekstiili-, kenkä- ja nahkateollisuuden tuotteet sekä elintarvikkeet; tuonnissa tärkeimmät tuoteryhmät olivat koneet ja laitteet ja polttoaineet (taulukko 3).

Baltian maista ainoastaan Viro tuottaa energiaa yli oman kulutuksensa. Kyse on öljyliuskeella tuotettavasta sähköenergiasta, jota maa on myynyt Latviaan ja Pietariin. Viime vuonna vienti kuitenkin väheni, mikä johtui hintaerimielisyyksistä ja valuuttaongelmista. Viro on vaatinut Venäjää ja Latviaa maksamaan sähköstä vaihdettavilla valuutoilla ja nostanut hinnan maailmanmarkkinahintojen tasolle.

Baltian maiden viennissä nousivat vuonna 1992 merkittäväksi tuoteryhmäksi malmit ja metalliromu, mikä ei kuitenkaan näy esim. Viron virallisista tilastoista. Suomalaisten tilastojen mukaan nämä tuotteet muodostivat Viron viennistä Suomeen 33 %. Kyseessä on välityskauppa Venäjältä, joka ei välttämättä jatku kovinkaan pitkään. Viranomaiset Virossa ja Latviassa ovat saattamassa kontrolliin tätä useinkin laillisuuden rajoilla tapahtuvaa kauppaa.

Latvian ulkomaankaupan maajakautta säilyi suurin piirtein edellisen vuoden kaltaisena vuoden 1992 kolmen ensimmäisen neljänneksen aikana, eikä Viron tyyppistä käännettä länsikauppaan tuolloin vielä tapahtunut. Venäjä säilytti paikansa Latvian pääkauppakumppanina. Venäjän osuus Latvian tuonnista oli 45 %, kuten vuotta aiemminkin; Latvian viennistä Venäjän osuus oli sen sijaan alentunut 54 %:sta 43 %:iin. Seuraavaksi tärkeimmät kauppakumppanit olivat Ukraina, Valko-Venäjä, Kazakstan ja Viro (taulukko 4). Länsimaista tärkeimmät kauppakumppanit olivat Belgia ja Suomi.¹⁷

Liettuan ulkomaankaupasta 24 % käytiin länsimaiden (eli muiden kuin entisten Neuvostoliiton tasavaltojen) kanssa viime vuonna. Vienti länteen koostui pääasiassa elintarvikkeista, kemikaaleista ja öljytuotteista; länsituonnissa tärkeimpinä tuoteryhminä olivat maataloustuotteet ja koneet ja laitteet (taulukko 5). Venäjä oli edelleen Liettuan pääkauppakumppani 40 %:n osuudella kaupasta.

Liettuassa sijaitsee Baltian maiden ainoa öljynjalostamo. Se on riippuvainen Venäjältä saatavasta raakaöljystä, jonka toimituksissa viime vuonna oli hankaluuksia. Yli puolet Liettuan viime vuoden tuonnista Neuvostoliiton entisistä tasavalloista muodostivat öljy ja maakaasu.

Baltian maiden keskinäinen kauppa on hyvin vähäistä, maat kävivät viime vuonna vain 1–5 % ulkomaankaupastaan keskenään. Poikkeuksena on Viron vienti Latviaan, joka sähköenergian toimitusten vuoksi muodosti noin 12 % Viron kokonaisviennistä tammi–marraskuussa 1992.¹⁸

Baltian maat sopivat vuoden 1992 aikana vaihdettavien valuuttojen käytöstä keskinäisessä kaupassaan. Maiden pääministerit tekivät jo vuonna 1991 periaatepäätöksen tulliliiton muodostamisesta. Sopimusta tulliliitosta ei kuitenkaan vielä ole tehty.

Baltian maat ovat kauppapolitiikassaan pyrkineet lähentymään länsimaita. Viime vuoden aikana ne solmivat EC:n kanssa sopimukset suosituimmuusasemasta kaupassa. EFTA-maiden kanssa Baltian maat ovat tehneet kahdenvälisiä vapaa-kauppasopimuksia. Maat ovat myös solmineet investointisuoja-sopimuksia useiden länsimaiden kanssa lisätäkseen niiden kiinnostusta sijoituksiin Baltiaan. Toistaiseksi ulkomaisten sijoittajien kiinnostus ei ole ollut kovin suurta.

¹⁷ Baltic News Service 29.11.1992

¹⁸ Eesti väliskaubandus kasvab jõudsalt, Kaubaleht 22.-29.1.1993

Viroon on perustettu eniten yhteisyrityksiä; vuoden 1992 lokakuussa niitä oli rekisteröity noin 2250 ja tämän lisäksi kokonaan ulkomaisessa omistuksessa olevia yrityksiä oli 700.¹⁹ Yli puolessa yrityksistä oli suomalainen osapuoli, seuraavaksi eniten yrityksiä oli IVY-maiden ja Ruotsin sijoittajilla. Sijoitetun pääoman suuruuden mukaan laskien järjestys kuitenkin muuttuu; suurin sijoittaja on Ruotsi noin 30 %:n osuudella, Suomi ja IVY-maat tulevat seuraavina runsaan 20 %:n osuuksilla.

Liettuaassa oli vuoden 1993 alussa rekisteröity lähes 2000 yhteisyritystä ja 400 kokonaan ulkomaisessa omistuksessa olevaa yritystä. Lähes 700 yhteisyritystä oli perustettu venäläisten investoijien kanssa, seuraavana tulivat puolalaiset (vajaat 400) ja saksalaiset (vajaat 300). Useimmat yhteisyrityksistä toimivat kaupan tai turismin alalla. Liettuassa investoidun ulkomaisen pääoman suuruus oli 220 miljoonaa dollaria.

Myös Latviassa ovat venäläiset sijoittajat enemmistönä. Venäläistä pääomaa oli kaikkiaan noin 650 yrityksessä, kun yhteisyritysten kokonaisuus oli 1300. Seuraavaksi eniten yhteisyrityksiä oli saksalaisilla, yhdysvaltalaisilla (160) ja puolalaisilla (140) sijoittajilla.²⁰

Baltian mailla ei toistaiseksi ole ulkomaista velkaa kovinkaan paljon. Neuvostoliiton aikana syntyneiden velkojen ja saatavien jakamisesta ei Venäjän kanssa vielä ole päästy sopuun. Todennäköistä on, että sekä saatavat että velat jäävät Venäjän hoidettaviksi. Neuvostoliiton aikaisista ulkomaisista luotoista Baltian maat ovat hyväksyneet vastattavakseen ainoastaan balttiyritysten suoraan saamat luotot niille toimitetuista tuotteista. Näiden luottojen määrä ei ilmeisesti ole kovin suuri.

Kansainvälisiltä rahoitustahoilta Baltian maat eivät kuluneen vuoden aikana vielä nostaneet merkittävästi luottoja, IMF ja Maailmanpankki olivat lähes ainoat suurrahoittajat, joilta Baltian maat nostivat lainoja. Sopimuksia rahoituksesta kuitenkin solmittiin, suurimmat summat ovat tulossa edellä mainittujen lisäksi Euroopan jälleenrakennus- ja kehityspankilta (EBRD) sekä G-24 -mailta. Tarkoituksena on, että ulkomainen rahoitus mahdollistaa Baltian maille tärkeimpien hyödykkeiden tuonnin lähitulevaisuudessa.

2.5 Baltian maiden taloudellinen yhteistyö tärkeää

Baltian maiden välinen taloudellinen yhteistyö ei käytännössä ole kovinkaan tiivistä, vaikka poliittisella tasolla yhteistyön tärkeydestä annetaan kaikissa maissa myönteisiä lausuntoja. Pienten Baltian maiden taloudet hyötyisivät yhteistyöstä monella alalla ja säästäisivät rajallisia resurssejaan erityisesti nykyisen siirtymäkauden vaatimissa suurissa perusinvestointihankkeissa.

Viime vuoden syksyllä sopivat pääministerit maiden välisen yhteistyön periaatteista. Rakennepoliittikan alalla korostettiin yhteistyön tärkeyttä erityisesti energiasektorilla, kuljetuksissa ja luonnonvarojen hyödyntämisessä. Latvian pääministeri Godmanis ehdotti latvialaisen Ventspilsin sataman käyttämistä

¹⁹ Estonian Statistics, Quarterly Statistical Bulletin 1992/3, Statistical Office of Estonia 1992

²⁰ BBC Summary of World Broadcasts SU/WO267, Weekly Economic Report 5.2.1993

Liettuassa sijaitsevan Mazeikiain öljynjalostamon tuotteiden kuljetuksessa. Liettualla on kuitenkin omia suunnitelmia uudesta öljysatamasta Klaipedan sataman lähetyville.²¹ Baltian maat sopivat vuoden 1992 lopulla kuljetusyhteistyöstä polttoaineiden tuonnissa. Maat ovat myös neuvotelleet yhteisen kaasuputken rakentamisesta alueen poikki.

Viron pinta-alasta noin 40 % on metsää, ja maa suunnittelee puunjalostustuotannosta yhtä tulevaisuuden päävientialoistaan. Tarvittavat investoinnit modernin jalostuskapasiteetin luomiseksi ovat kuitenkin suuria. Tässäkin tapauksessa Baltian maiden yhteistyö olisi edullista, sillä myös Latvia on perustamassa ulkomaankauppaansa tulevaisuudessa osaksi puunjalostuksen varaan.

²¹ Baltic Business Weekly 7.-13.9.1992, 8.-14.2.1993, Baltic News Service

3 Muutos markkinatalouteen on käynnissä, vaikkakin osin kangerrellen

3.1 Ruplavyöhykkeestä irrottautuminen tapahtui viime hetkellä

Yksi merkittävimmistä tapahtumista Baltian maiden taloudessa viime vuonna oli irrottautuminen ruplavyöhykkeestä ja omien rahayksiköiden virallistaminen. Oma raha mahdollisti Baltian maille itsenäisen talous- ja rahapolitiikan hoidon. Luopuminen syksyn ja talven aikana yhä nopeammin arvoaan menettäneestä ruplasta pelasti Baltian maat Venäjän hyper-inflaatiota lähentelevältä tilalta, jossa talouden uudistuksia olisi ollut vielä huomattavasti vaikeampi suorittaa.

Oman rahayksikön hallinnassa voi kuitenkin tulla vaikeuksia, sillä finanssi-, raha- ja valuuttapolitiikan välineet ovat vielä kehittymättömiä Baltian maissa, ja puute ammattitaitoisista työntekijöistä on suuri mm. rahoitussektorilla. Toistaiseksi omien rahojen hallinta on onnistunut kuitenkin melko hyvin ainakin Virossa ja Latviassa.

Viro siirtyi kesäkuussa 1992 suoraan kansalliseen valuuttaan, kruunuun, kun taas Latviassa ja Liettuassa otettiin vähän myöhemmin käyttöön väliaikaiset valuutat, jotka on tarkoitus korvata kansallisella valuutalla, kunhan rahatalous saadaan vakautettua.

Viron rahauudistus on Baltian maista onnistunein. Oma valuutta kruunu on syrjäyttänyt kierrosta niin ruplat kuin vaihdettavatkin valuutat, ja valuuttauudistuksen yhteydessä asetettu kiinteä kurssi 1 Saksan markka = 8 kruunua on pysynyt voimassa. Viron valuuttavaranto on kasvanut tasaisesti valuuttauudistuksesta lähtien, mikä on osoitus väestön ja yritysten luottamuksesta omaan valuuttaan. Vuoden 1992 lopussa viron kruunun katteena oleva valuuttavaranto oli 2,5 miljardia kruunua eli noin 190 miljoonaa dollaria.²² Varanto vastaa noin puolen vuoden tuontia viime vuoden tuontimäärien perusteella laskettuna.

Viron kruunusta tuli heti vaihdettava maan sisällä juoksevien maksujen osalta. Yritysten on valuuttamääräysten mukaan kotiutettava ansaitsemansa valuutta kahden kuukauden sisällä, keskuspankin luvalla yritykset saavat avata ulkomaisiin pankkeihin tilejä pidemmäksi aikaa. Vuoden 1993 alussa yritykset saivat luvan avata valuuttatilejä myös virolaisiin pankkeihin.

Latviassa jo kevästä lähtien Venäjän ruplien kanssa kierrossa olleista ja niitä asteittain korvanneista Latvian ruplista tuli itsenäinen valuutta heinäkuussa 1992. Tuolloin loput kierrossa olleista Venäjän ruplista vaihdettiin Latvian rupliin suhteessa 1:1 ja Latvian ruplat julistettiin ainoaksi lailliseksi maksuvälineeksi maassa. Latviassa sallitaan edelleen myös muiden valuuttojen käyttö maksuvälineenä, ja yrityksillä ja yksityishenkilöillä on lupa pitää valuuttatilejä latvialaisissa pankeissa. Latvian rupla ei ole vakiinnuttanut asemaansa samalla tavalla kuin kruunu Virossa, sillä vuoden 1992 lopulla arviolta noin puolet Latvian maksuliikenteestä hoidettiin vaihdettavilla valuutoilla ja 15 % Venäjän ruplilla.

Latvian rupla on juoksevien maksujen osalta vaihdettava kuten Viron kruunukin, mutta valuuttamääräykset ovat Latviassa liberaalimmat. Tämän vuoksi

²² Baltic News Service 7.1.1993

Riikasta on kehittynyt alueella merkittävä valuuttakeskus. Latvian ruplan kurssi on periaatteessa kelluva, käytännössä se on seurannut melko kiinteästi dollarin kurssia (taulukko 6).

Liettua siirtyi omaan väliaikaiseen valuuttaan, kuponkiin, maista viimeisenä vuoden 1992 lokakuussa. Menettelytapa oman valuutan käyttöönotossa oli samanlainen kuin Latviassa, eli ruplia vedettiin asteittain pois kierrosta. Liettuan kuponki on vaihdettava juoksevien maksujen osalta, ja heikosta kontrollista johtuen myös pääomaliikkeet ovat käytännössä pitkälti vapaita.

Kupongin ohella voidaan maksuliikenteessä käyttää muitakin valuuttoja, ja yksityishenkilöillä ja yrityksillä voi olla valuuttamääräisiä tilejä liettualaisissa pankeissa. Liettuan kupongin käytöstä ei ole saatavissa tietoa, mutta oletettavasti sen asema ei ole ainakaan vahvempi kuin Latvian ruplan asema Latviassa. Liettuan kuponki menetti loppuvuoden aikana tasaisesti arvoaan dollariin nähden (taulukko 5). Venäjän ruplaan verrattuna kuponki kuitenkin vahvistui.

Liettuan keskuspankin kulta- ja valuuttavaranto oli tammikuun 1993 lopussa 86 miljoonaa dollaria.²³ Summasta valtaosan eli noin 50 miljoonaa dollaria muodosti kultavaranto, jonka Liettua tallensi ulkomaisiin keskuspankkeihin ennen vuotta 1940, ja joka viime vuoden aikana palautettiin Liettualle.

Omien valuuttojen käyttöönoton jälkeen Baltian maiden oli päätettävä suhtautumisestaan Venäjän ruplaan, joka ei ole vaihdettava valuutta. Vaarana oli, että Venäjän ruplia tullaan vaihtamaan vaihdettaviin valuuttoihin Baltian maiden valuuttojen kautta. Viro kielsi aluksi pankkeja vaihtamasta ruplia, eikä myöskään Viron keskuspankki noteeraa tai vaihda ruplia. Kaupankäynnin helpottamiseksi pankit saivat vuoden 1992 lopulla kuitenkin luvan alkaa vaihtaa myös ruplia itse määräämiinsä kursseihin.

Latvian keskuspankki sen sijaan on ostanut IVY-maiden ruplia vientiyrityksiltä, joskin itse asettamiinsa alhaisiin kursseihin. Keskuspankki lopetti tämän toiminnan vuoden 1993 alussa, koska sille oli kertynyt huomattava määrä IVY-maiden ruplia, joilla ei ollut käyttöä. Nyt latvialaisten yritysten on löydettävä ostaja ruplilleen liikepankeista.

3.2 Rahoitussektorin kehittymättömyys haittaa yritystoimintaa

Pankki- ja rahoitussektorin kehityksessä on pisimmällä Viro. Virossa erotettiin kesällä 1992 viimeiset kaupalliset toiminnot keskuspankista, ja sen jälkeen maassa on ollut toiminnassa markkinataloudelle tyypillinen kaksitasoinen pankkijärjestelmä. Liettuassa kaupalliset toiminnot erotettiin keskuspankista syksyllä 1992, kun valtiollinen liikepankki perustettiin hoitamaan lähinnä valtionorganisaatioiden rahoitukseen liittyviä tehtäviä.

Latviassa keskuspankilla oli vuoden 1992 lopussa vielä kaupallisia toimintoja kuten luotonantoa. Vielä vuoden 1992 alkupuolella 90 % luototuksesta annettiin Latviassa keskuspankin kautta. Toiminnot on tarkoitus erottaa omiksi yksiköikseen vuoden 1993 aikana. Kaupalliset toiminnot tulivat Latviassa ja Liettuassa keskuspankkien yhteyteen vuonna 1990, jolloin maiden keskuspankit perustettiin

²³ Baltic Business Weekly 8.-14.2.1993, Baltic News Service

liittämällä aiempien suurten yleisliittolaisten toimialapankkien tasavallassa toimineet haarat keskuspankkiin.

Entisten yleisliittolaisten toimialapankkien itsenäistyneet konttorit toimivat Baltian maissa nykyään valtiollisina pankkeina. Näitä pankkeja ovat mm. laajat konttoriverkot omaavat Säästöpankit sekä omien toimialojensa rahoitukseen erikoistuneet Teollisuus- ja Maatalouspankit. Viimeksimainittujen pankkien toimintaa haittaavat Neuvostoliiton ajalta periytyvät suuret epävarmojen saatavien kannat, eikä pankeilla juuri ole mahdollisuuksia pitkäaikaiseen luotonantoon.

Kaikkiin Baltian maihin on syntynyt suuri joukko pieniä yksityisiä liikepankkeja muutaman viime vuoden aikana. Virossa niitä oli vuoden 1992 lopussa noin 40 ja Latviassa noin 50. Osa pankeista on syntynyt vanhojen suurten yritysten yhteyteen, osassa on mukana valtion ja kunnallisten elinten omistusta ja osa on puhtaasti yksityishenkilöiden ja uusien yksityisyriyten omistuksessa. Nämä uudet pankit ovat useimmiten pääomaltaan hyvin pieniä; Virossa pankkien lukumäärä putosi vuodenvaihteessa 1992–1993 puoleen eli noin 20:een, kun pankkien minimiperuspääomavaatimus nostettiin 6 miljoonaan kruunuun (noin 500.000 dollariin).

Uudet pankit ovat keskittyneet lyhytaikaiseen luototukseen, korot ne saavat määrätä vapaasti. Virossa eri pankkien antolainauksen korot vaihtelevat suuresti, vuoden lopulla vuotuiset korot vaihtelivat 20 %:sta lähes 190 %:iin (kattaen eri pituisia lainoja). Liettuassa antolainaukorko oli vuoden 1993 alussa enimmillään runsaat 210 %/v. Latviassa keskuspankkikorko oli vuoden 1992 lopussa 120 %.²⁴ Nopeasta inflaatiosta johtuen pitkäaikaista luototusta yritystoimintaan ja mm. asuntorakentamiseen on lähes mahdotonta saada, mikä on vakava ongelma talouden kehitykselle.

Myöskään maksujen välitys ei ole ollut vielä Baltian maissa toimivaa, tilisiirto voi viedä aikaa viikkoja ja pankkien veloittamat toimitusmaksut ovat korkeita. Tilanne on Virossa paranemassa pankkitarkastuksen päästyä käyntiin vuoden 1992 jälkipuoliskolla. Latviassa maksujen välitys toimii nopeammin, mutta siellä vain murto-osa yritysten välisistä maksuista suoritetaan pankkien välityksellä, yleisimpänä menettelynä on maksu käteisellä. Käteismaksujen osuus lienee suuri myös Virossa ja Liettuassa.

Kaikissa Baltian maissa pankkitarkastustoiminta on keskuspankin tehtävänä. Toimivan kontrollijärjestelmän rakentaminen on aikaavievää, ja niinpä yksityiset pankit ovat voineet toimia pitkälti ilman asianmukaista valvontaa. Virossa keskuspankki joutui viime vuoden lopulla asettamaan selvitystilaan kolme pankkia niiden maksukyvyttömyyden vuoksi. Kahden pankin kohdalla (Põhja-Eesti Aktsiapank ja Balti Ühispank) syynä oli pankkien valuuttavarojen jäädytys Moskovaan, kolmannessa (Tartu Kommertsbank) tapauksessa kyse oli taitamattomasta luototuksesta. Kaksi ensinmainittua pankkia yhdistetään uudeksi valtionomisteiseksi liikepankiksi ja kolmannen toiminta on lopetettu. Põhja-Eesti Aktsiapank oli ennen Neuvostoliiton ulkomaankauppapankin Vneshekonombankin Viron konttori, joka liitettiin Viron keskuspankkiin sen perustamisen jälkeen ja erotettiin kesällä 1992 jälleen omaksi yksikökseen.

Pankkien valvontajärjestelmiä ollaan parhaillaan rakentamassa; Latviassa saatettiin vuoden 1992–1993 vaihteessa voimaan määräyksiä yksittäiselle

²⁴ Interest rates rocket in Lithuania, The Baltic Independent 12.-18.2.1993
BBC Summary of World Broadcasts SU/WO268, Weekly Economic Report 12.2.1993

lainansaajalle annettavasta maksimiluototuksesta. Myös pankkien minimipe-
ruspääomaa ollaan nostamassa 50 miljoonaan Latvian ruplaan (noin 300.000
dollariin), kun se tähän asti on ollut vajaat 10.000 dollaria.²⁵

3.3 Yksityistäminen on talouden järjestelmämuutosten näkyvin osa

Ensimmäisenä Baltian maista yksityistämisen aloitti Liettua, ja se on toistaiseksi myös edennyt prosessissa pisimmälle. Liettuassa yksityistäminen lähti liikkeelle vuonna 1991 asuntojen, maatalousomaisuuden ja pienyritysten yksityistämällä. Vuoden 1992 loppuun mennessä asunnoista 90 %, maatalousomaisuudesta 80 % ja pienyrityksistä 70 % oli siirtynyt yksityiseen omistukseen. Liettuassa yksityis-
henkilöt voivat omistaa maata, mutta eivät juridiset henkilöt. Maasta oli vuoden 1992 lopussa yksityisessä omistuksessa noin 20 %. Maan hankinnassa etuoikeus annetaan maata ennen vuotta 1940 omistaneille sekä maata nykyään viljeleville.

Pienet kaupan ja palvelualan yritykset myydään huutokaupoissa. Suuryritysten yksityistämässä käytetään osakkeiden myyntiä ja ulkomaille tähdättyjä tarjouskilpailuja, jolloin maksu suoritetaan vaihdettavilla valuutoilla. Liettuassa on noin 4500 suuryritystä, joista 350 mm. energiasektorilla toimivaa yritystä jätetään valtion omistukseen. Toistaiseksi suuryritysten yksityistäminen on ollut melko verkkaista, eivätkä myöskään ulkomaille suunnatut tarjouskilpailut ole herättäneet kiinnostusta.

Liettuassa on käytössä myös nk. kuponkiyksityistäminen, jossa kaikille maan kansalaisille on jaettu ilmaiseksi iästä riippuvainen määrä yksityistämiskuponkeja. Niitä voi käyttää rahan ohella yksityistettävän omaisuuden hankkimiseen.

Maataloudessa yksityistämien seurauksena on kaikkiin Baltian maihin nopeasti muodostumassa joko omaan tai vuokramaahan perustuvaa pienviljelyä. Latvia on pisimmällä maatalousomaisuuden yksityistämässä, joka on käytännöllisesti katsoen jo saatettu loppuun. Kollektiivitiloja ei Latviassa enää ole. Maan omistaminen ei Latviassa kuitenkaan vielä ole mahdollista edes yksityishenkilöille, sillä omistuksen siirtoa hidastavat maata ennen vuotta 1940 omistaneiden henkilöiden tai heidän perillistensä mahdolliset vaateet omaisuuden palauttamisesta. Tavoitteena on saada omistuskysymykset selviksi parin vuoden kuluessa, ja tuolloin 75 % maatalousmaasta olisi yksityisomistuksessa.²⁶

Muussa yksityistämässä Latvia lähti liikkeelle Baltian maista viimeisenä; suurten yritysten yksityistämistä säätelevä laki hyväksyttiin parlamentissa vuoden 1992 kesällä, ja vasta muutama projekti on toteutettu. Aluksi säädettiin, että suurten yritysten yksityistämässä voi käyttää ainoastaan vaihdettavia valuuttoja. Syynä oli pelko Venäjän ruplien käytöstä yksityistämässä ja omistuksen siirtymisestä maan rajojen ulkopuolelle. Säännös kumottiin syksyllä 1992 Latvian ruplan käyttöönoton jälkeen, ja nyt yksityistämässä voidaan käyttää ainoastaan Latvia ruplia. Vuoden lopulla Latviassa hyväksyttiin kaikille jaettavia yksityistämiskuponkeja koskeva laki. Kuponkien toivotaan osaltaan nopeuttavan suurten yritysten yksityistämistä.

²⁵ Latvian banks soon to be private, The Baltic Independent, 5.-11.2.1993

²⁶ Latvia: portti Länsi-Euroopasta itään, Latvian tasavallan suurlähetystö, 1992

Pienten yritysten yksityistäminen tuli mahdolliseksi vuoden 1991 syksyllä, kun ao. laki hyväksyttiin. Eteneminen ei kuitenkaan ole ollut kovin nopeaa johtuen monimutkaisista menettelytavoista ja pelosta, että entisiä omistajia ilmaantuu vaatimaan toimitiloja itselleen. Ennen vuotta 1940 omaisuutta omistaneilla on nimittäin lain mukaan mahdollisuus vaatia tuolloin kansallistettu omaisuutensa takaisin. Sama periaate on käytössä Virossakin, ja myös siellä yksityistäminen on hidasta tästä syystä.

Tämä entisten Neuvostoliiton aikana pakkoluovutetun omaisuuden omistajien vahva asema on Baltian maiden erityispiirre yksityistämässä. Itä- ja Keski-Euroopan maissa omaisuuden palauttamisen on todettu paitsi hidastavan yksityistämistä joskus myös haittaavan yritystoiminnan kannalta tehokkaimman lopputuloksen saavuttamista, eikä periaate ole yhtä laajasti käytössä. Baltian maat ovat valinneet linjansa ilmeisesti poliittisista syistä, ja haluavat yksityistämällä korvata väestölle Neuvostoliiton ajan menetyksiä.

Virossa suurten yritysten yksityistäminen oli keskeytyksissä vuoden 1992 syksyyn asti menettelytavoista syntyneiden erimielisyyksien vuoksi. Tätä ennen muutama suuri yritys oli koeluonteisesti yksityistetty. Syksyllä 1992 uusi yksityistämistä hoitamaan perustettu virasto julkisti kansainvälisen tarjouskilpailun 38 yrityksen yksityistämiseksi. Saatuja tarjouksia käsitellään parhaillaan.

Pienyrityksistä on Virossa myyty 70 %. Asuntojen yksityistäminen on alkamassa, ja sitä varten ollaan ottamassa käyttöön kuponkeja. Kunkin henkilön saamien kuponkien määrä riippuu työvuosien lukumäärästä Virossa. Maatalousomaisuus jaetaan maatalouden harjoittamista varten kollektiivi- ja valtiontilojen työntekijöille, jotka saavat käyttöoikeuden maahan. Maata ei vielä anneta yksityiseen omistukseen, sillä tarvittava lainsäädäntö on toistaiseksi puutteellista.²⁷

3.4 Markkinatalouden vaatima lainsäädäntö tekeillä

Kaikissa Baltian maissa on meneillään laaja lainsäädäntötyö markkinatalouden vaatimien lakien ja säännösten valmistamiseksi. Seuraava ja vähintään yhtä vaativa askel on lakien toimeenpanon edellyttämien elinten muodostaminen ja niiden toimintakyvyn takaaminen. Koko taloutta ohjaavan lainsäädännön valmiiksi saaminen vie aikaa, mutta vielä hitaampaa on lakien toimeenpanosta huolehtivien elinten muodostaminen ja miehittäminen asiantuntijoilla.

Tästä käyvät esimerkkinä konkurssilait, jotka saatettiin viime vuonna voimaan kaikissa Baltian maissa, mutta vain Virossa lain perusteella on muutamia yrityksiä julistettu konkurssiin. Vironkin lakia moititaan monimutkaiseksi ja ongelmana on, etteivät tuomioistuimet omaa riittäviä resursseja ja asiantuntemusta lain täytäntöönpanemiseksi. Muissa Baltian maissa konkurssilainsäädännön soveltamisessa on ilmeisesti vieläkin suurempia ongelmia, esim. lakien toimeenpanossa tarvittavia elimiä ei vielä ole toiminnassa.²⁸

²⁷ Baltic News Service, 9.2.1992

²⁸ Baltic Business Weekly 8.-14.2.1993, Baltic News Service

4 Elintason lasku uhkana uudistuksille?

Viimeksi kuluneen vuoden aikana hintataso Baltian maissa on noussut nopeasti ja väestön reaaliensiot ovat romahtaneet. Elintason muutoksia on kuitenkin vaikea täsmällisesti mitata, sillä samalla on tapahtunut myönteistä kehitystä; esim. vähittäiskaupan tarjonta on kasvanut ja jonot kadonneet.

Reaalipalkkojen aleneminen alkoi Virossa ja Latviassa jo vuonna 1991. Lasku kiihtyi edelleen viime vuonna, jolloin reaalipalkat laskivat arviolta 40–50 % edellisestä vuodesta; jyrkintä lasku oli alkuvuodesta. Liettuassa palkkoja nostettiin kesään 1992 asti muita maita enemmän, mutta kesästä lähtien myös siellä reaalipalkat ovat nopeasti laskeneet. Kehitys koko vuoden osalta on ilmeisesti Viron ja Latvian tasoa. Palkkataso on Baltian maissa hyvin alhainen, esimerkiksi Liettuassa keskiarvoperheen tuloista joidenkin tietojen mukaan kaksi kolmannesta käytetään ravintoon.²⁹

Myös energiapula ja kuluttajahintojen nousu ovat vakava ongelma väestön jokapäiväisen elämän kannalta. Lämmitystä ja lämpimän veden saantia on jouduttu talviaikana rajoittamaan. Tilanne lienee tänä talvena kuitenkin ollut viime talvea parempi ainakin Virossa ja Latviassa.

Baltian maissa kesällä 1992 voimaan astuneisiin talouden vakautusohjelmiin sisältyy pyrkimys maltilliseen tulopolitiikkaan valtionsektorilla, jotta koetut hintashokit eivät saisi aikaan palkkojen riistäytymistä ja kiihdyttäisi inflaatiota edelleen. Ohjelmien mukaan palkankorotukset on määrä pitää ennakoitun inflaatioprosentin rajoissa, millä pyritään yhtäältä rajoittamaan palkkojen ylisuurta kasvua ja toisaalta kuitenkin estämään alkuvuoden kaltainen raju pudotus. Rajoitukset eivät koske yksityistä sektoria, sillä tavoitteena on kannustaa työvoiman siirtymistä pois valtionsektorilta.

Virallisten tilastojen mukaan Baltian maissa oli vuoden 1992 lopussa työttömänä vain muutama prosentti työvoimasta³⁰. Liettuassa työttömiä oli 1,0 %, Latviassa 2,3 % ja Virossa 3,9 %. Kun tähän lukuun lisätään lomautetut nousee työttömyysprosentti varovaisestikin arvioiden jo pitkälti toiselle kymmenelle. Tämäkin luku on pieni verrattuna tuotannon laskuun. Työttömyyden odotetaan vielä kasvavan.

Sosiaaliturvajärjestelmät eivät ole täysin valmiita, eniten on työtä järjestelmän rakentamisessa edessä Liettualla. Tärkeää on sosiaaliturvan tarkka kohdentaminen kaikkein eniten sitä tarvitsevalle väestöosalle, sillä tiukka budjettipolitiikka asettaa rajat sosiaalimenoille. Työttömyyden odotettavissa oleva kasvu vaikeuttaa vielä tilannetta jatkossa.

Yksityissektorilla palkat ovat kasvaneet julkista sektoria nopeammin, ja yksityissektori tarjoaa nykyisessä talouden sekavassa tilanteessa nopeita keinoja rikastumiseen. Vaarana Baltian maissa on yhteiskunnan jakautuminen kahtia nopeasti rikastuneisiin (jotka usein ovat aiemman poliittisen eliitin edustajia) ja laajaan varattomaan väestöön, joka saa tyydytettyä vain perustarpeensa. Näiden välistä puuttuu keskiluokka lähes kokonaan. Tällainen kahtiajako ja sosiaalisen

²⁹ Brazauskas Produces Worrysome Report Card, The Baltic Observer 29.1.-4.2.1993

³⁰ Protsent nevysoki, no za nim zhivyje ljudi, Delovoj Mir 26.1.1993

eriarvoisuuden kasvaminen ovat uhkatekijöitä yhteiskunnan rauhalliselle kehitykselle.

Väestön elintason lasku voi verottaa myös talousuudistusten kannatusta. Tämä näkyi Liettuan syksyisissä vaaleissa, joissa vasemmisto äänestettiin uudelleen valtaan. Toisaalta Viron viime syksyn vaalit osoittivat väestön kannattavan edelleen nopeiden uudistusten toteuttamista.

Helppoa tietä Baltian maiden talouden uudistamisessa ei ole olemassa. Vaihtoehtoina ovat yhtäältä nopea ja ankara, mutta toivottavasti myös suhteellisen lyhyessä ajassa konkreettisia parannuksia tuova uudistuspolitiikka, jonka ainakin Viro näyttää valinneen, ja toisaalta muutosten asteittainen toteutus, jonka vaarana on vesittyminen ja prosessin venyminen määräämättömäksi ajaksi tulevaisuuteen. Länsimailla on tärkeä rooli ulkoisen tuen antajana uudistuksille, jotta väestön elinolot eivät kiristyisi liiaksi. Suoranaisen rahoitustuen lisäksi tärkeää tukea olisi esimerkiksi kaupan esteiden poistaminen, mikä mahdollistaisi Baltian maille viennin nopean kehittämisen aloilla, joilla niillä nyt on suhteellinen etu.

Taulukko 1

Viro
Kuluttajahintaindeksi

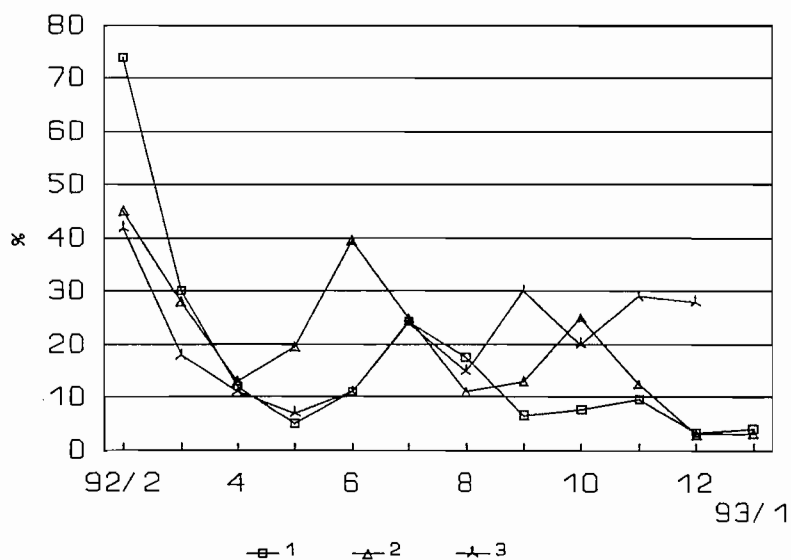
- heinäkuuhun 1992 asti elinkustannusindeksi
- elokuusta 1992 lähtien kuluttajahintaindeksi

Prosenttimuutos edellisestä vuosineljänneksestä			Prosenttimuutos edellisestä kuukaudesta		
1990/	I	27	1992/	1	-
	II	-1		2	74
	III	6		3	30
	IV	36		4	11
1991/	I	45		5	5
	II	36		6	11
	III	39		7	24
	IV	31		8	18
				9	7
				10	8

Lähde: Estonian Statistics / Quarterly Statistical Bulletin 1992/3

Kuvio 1

Kuluttajahintaindeksi, kuukausimuutos

Lähde: The Baltic Independent

- 1 Viro
- 2 Latvia
- 3 Liettua

Taulukko 2

Viro

Ulkomaankauppa vuoden 1992 tammi-marraskuussa (tuh.kr.)

	Vienti	Osuus viennistä %		Tuonti	Osuus tuonnista %
Yhteensä	4754502.0		Yhteensä	4207464.3	
Eurooppa	2715349.5	57.11	Eurooppa	2170673.6	51.59
Aasia	71270.9	1.50	Aasia	201507.6	4.79
Afrikka	48465.7	1.02	Afrikka	121.0	0.00
Amerikka	142237.6	2.99	Amerikka	129300.6	3.07
Aust.&Os.	446.5	0.01	Aust.&Os.	821.7	0.02
IVY	1776731.8	37.37	IVY	1690243.6	40.17
Venäjä	1022405.7	21.50	Venäjä	1309569.3	31.12
Suomi	892526.2	18.77	Suomi	1015826.3	24.14
Latvia	552739.4	11.63	Saksa	308749.3	7.34
Ukraina	376511.9	7.92	Ruotsi	243796.0	5.79
Ruotsi	328966.1	6.92	Liettua	149313.2	3.55
Hollanti	241058.4	5.07	Ukraina	143490.9	3.41
Saksa	174358.1	3.67	Valko-Venäjä	137559.6	3.27
USA	115570.4	2.43	Japani	126408.7	3.00
Tanska	90834.4	1.91	USA	107722.1	2.56
Puola	83131.1	1.75	Latvia	66848.3	1.59
10 suurinta % viennistä		81.57	10 suurinta % tuonnista		85.78

Lähde: Estonian Statistics / Quarterly Statistical Bulletin 1992/3

Taulukko 3

Viro

Ulkomaankaupan rakenne vuoden 1992 tammi-marraskuussa
(tuh.kr.)

Tavararyhmä	Tuonti	Osuus tuonnista	Vienti	Osuus viennistä
Mineraalituotteet	1119269.8	26.60	586688.2	12.34
Kemian -, muovi- ja kumiteoll.	406817.7	9.67	472388.6	9.94
Puu- ja paperiteoll.	106860.9	2.54	460352.0	9.68
Tekstiili-, kenkä- ja nahkateoll.	439855.2	10.45	873549.0	18.37
Metalli- ja metallituoteteoll.	220904.1	5.25	489553.9	10.30
Kulj.välineet, koneet ja laitteet	1403597.8	33.36	669947.3	14.09
Aseet, taide-, kivi- ja keramiikkatyöt	139718.1	3.32	319864.2	6.73
Elitarv., alkoholi, tupakka, eläimet, rasvat	347760.4	8.27	808752.9	17.01
Palvelut	22680.3	0.54	73405.9	1.54
Yhteensä	4207464.3		4754502.0	

Lähde: Eesti Statistika 1992 / Kuukiri nr. 12

Taulukko 4

Latvia

Ulkomaankauppa vuoden 1992 tammi-syyskuussa (milj. rpl)

	Vienti	Osuus viennistä %		Tuonti	Osuus tuonnista %
Yhteensä	32766		Yhteensä	37093	
IVY	24070	73.46	IVY	29522	79.59
Muu Baltia	1916	5.85	Muu Baltia	5398	14.55
Muut maat	6780	20.69	Muut maat	2173	5.86
Venäjä	13942	42.55	Venäjä	16559	44.64
Ukraina	4892	14.93	Kazahstan	4087	11.02
Valko-Venäjä	2225	6.79	Viro	4058	10.94
Belgia	1495	4.56	Ukraina	3029	8.17
Liettua	1462	4.46	Liettua	1340	3.61
Suomi	1269	3.87	Valko-Venäjä	1062	2.86
Saksa	940	2.87	Saksa	816	2.20
Uzbekistan	673	2.05	Turkki	324	0.87
Kazahstan	620	1.89	Suomi	196	0.53
Ruotsi	572	1.75	Itävalta	171	0.46
10 suurinta % viennistä		85.73	10 suurinta % tuonnista		85.30

Lähde: Bulletin of Latvian Economic Statistics, January-September 1992

Taulukko 5

Liettua

Ulkomaankauppa vuonna 1992 (milj. dollaria)

	Vienti	Osuus viennistä %	Tuonti	Osuus tuonnista %
Yhteensä	517		190	
Palvelut	80	15.5	0	0.0
Koneet, laitteet ja kuljetusvälineet	24	4.6	32	16.8
Polttoaineet, mine- raalit, metallit	12	2.3	25	13.2
Kemikaalit	73	14.1	99	52.1
Rakennusmateriaalit	187	36.2	1	0.5
Raaka-aineet	25	4.8	13	6.8
Elintarvikkeet	71	13.7	6	3.2
Kulutustavarat	45	8.7	14	7.4

Tärkeimmät kauppakumppanit (prosentteina kauppavaihdosta)

Venäjä	40.7
Ukraina	11.7
Valko-Venäjä	11.6
Saksa	4.6
Latvia	3.4
Puola	2.8
Englanti	2.2

Lähde: Baltic Business Weekly 15.-21.2.1993, Baltic News Service

Taulukko 6

Baltian maat
USD-myyntikursseja

	Viro	Latvia		Liettua	
	Eesti	Bank of	Parex	Lithuania	Litimpex
	Pank	Latvia	cash	Bank	Bank
12.6.1992	12.6532	168.00	180.00		288.00
9.8.	11.1608		191.00	214.20	215.00
23.8.	11.6120		200.00	180.00	182.00
30.8.	11.2536		184.00	195.90	193.00
8.9.	11.1608		191.00	214.20	215.00
15.9.	11.4720		194.00	233.40	215.00
2.10.	11.3216		189.00		
4.10.	11.3080	160.07	189.00	253.70	260.00
9.10.	11.7504		186.00	247.70	
11.10.	11.8376	155.21	186.00	247.70	157.00
12.10.	11.8376		188.00	247.70	
14.10.	11.8680	159.67	185.00	247.70	257.00
18.10.	11.6984	159.67	185.00	247.70	257.00
19.10.	11.6984		183.00		253.70
23.10.	12.1000		183.00		253.70
25.10.	12.1376	159.86	180.00	253.70	260.00
26.10.	12.1376		180.00	259.80	
28.10.	12.3080			259.80	266.00
30.10.	12.3216		182.00	259.80	
1.11.	12.2960	166.36	182.00	259.70	266.00
4.11.	12.3824			261.90	266.00
6.11.	12.6688		178.00		
9.11.	12.6880	166.36	178.00	261.90	266.00
11.11.	12.7560		178.00	270.00	
15.11.	12.6880	168.00	177.00	270.30	266.00
17.11.			177.00		
21.11.	12.6760		177.00		
23.11.	12.6736	168.00	177.00	270.30	271.00
26.11.	12.8000		183.00		273.00
29.11.	12.8296	168.00	183.00		273.00
1.12.	12.8120		183.00	279.00	
6.12.	12.6532	168.00	180.00	287.20	288.00
14.12.	12.6560	167.00	175.00		308.00
3.1.1993	12.9120	168.00	177.00		390.00
10.1.	13.1920	168.50	178.00		348.00
18.1.	12.9984	168.50	178.00	397.80	400.00
25.1.	12.8804	168.50	178.00	397.80	402.00
1.2.	12.6104	168.50	177.00	408.00	409.00
8.2.	13.2600	166.50	176.00	417.20	423.00

Lähteet: Baltic News Service, Äripäev

IDÄNTALOUKSIEN KATSAUKSIA

nro:sta 4 lähtien ISSN 1235-7405

- 1/92 Pekka Sutela: **Neuvostoliiton hajoamisen taloudelliset aspektit.** 24 s.
Jouko Rautava: **Suomen ja Venäjän taloussuhteet Suomen EY-jäsenyyden valossa.** 12 s.
- 2/92 Seija Lainela - Jouko Rautava **Neuvostoliiton talouskehitys vuonna 1991.** 15 s.
Seija Lainela **Viron taloudellisen kehityksen lähtökohdat.** 9 s.
Merja Tekoniemi **Yksityistäminen itäisen Euroopan maissa ja Baltiassa.** 7 s.
- 3/92 Kamil Janáček **Transformation of Czechoslovakia's Economy: Results, Prospects, Open Issues.** 20 p.
Sergey Alexashenko **General Remarks on the Speed of Transformation in the Socialist Countries.** 25 p.
Sergey Alexashenko **The Free Exchange Rate in Russia: Policy, Dynamics, and Projections for the Future.** 19 p.
Jouko Rautava **Liikaraha, inflaatio ja vakauttaminen.** 16 s.
- 4/92 Stanislava Janáčková - Kamil Janáček **Privatization in Czechoslovakia.** 8 p.
Sergey Alexashenko **The Collapse of the Soviet Fiscal System: What Should Be Done?** 45 p.
Juhani Laurila **Neuvostoliiton ja Venäjän velka.** 23 s.
Jukka Kero **Neuvostoliiton ja Venäjän ulkomaankauppa.** 24 s.
- 5/92 Pekka Sutela **Clearing, Money and Investment: The Finnish Perspective on Trading with the USSR.** 26 p.
Petri Matikainen **"Suuri pamaus" - Puolan talousuudistus 1990.** 22 s.
- 6/92 Miroslav Hrnčíř **Foreign Trade and Exchange Rate in Czechoslovakia: Challenges of the Transition and Economic Recovery.** 39 p.
Terhi Kivilahti - Jukka Kero - Merja Tekoniemi **Venäjän rahoitus- ja pankkijärjestelmä.** 37 s.
- 7/92 Seija Lainela **Baltian maiden rahauudistukset.** 23 s.
Seija Lainela - Jouko Rautava **Baltian maiden poliittisen ja taloudellisen kehityksen taustat ja nykytilanne.** 14 s.
Sergei Alexashenko **Verojen ja tulonsiirtojen jakautuminen entisessä Neuvostoliitossa.** 17 s.
- 1/93 Pekka Sutela **Taloudellinen transitio Venäjällä.** 11 s.
Pekka Sutela **Venäjän taloudellinen voima 2000-luvulla.** 9 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa integraatiossa: ottopoikia, sisarpuolia vai ...** 11 s.
- 2/93 Inkeri Hirvensalo **Changes in the Competitive Advantages of Finnish Exporters in the Former USSR after the Abolition of the Clearing Payment System.** 35 p.
Miroslav Hrnčíř **The Exchange Rate Regime and Economic Recovery.** 17 p.
Gábor Oblath **Real Exchange Rate Changes and Exchange Rate Policy under Economic Transformation in Hungary and Central-Eastern Europe.** 31 p.
Gábor Oblath **Interpreting and Implementing Currency Convertibility in Central and Eastern Europe: a Hungarian Perspective.** 19 p.
- 3/93 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1992.** 19 s.
Seija Lainela **Baltian maiden talous vuonna 1992.** 25 s.
Pekka Sutela **Itäinen Eurooppa vuonna 1992.** 14 s.
- 4/93 Jouko Rautava **Monetary Overhang, Inflation and Stabilization in the Economies in Transition.** 17 p.
Jarmo Eronen **Manufacturing Industries before and after the Collapse of Soviet Markets: a Comparison of Finnish and Czechoslovak Experience.** 19 p.

- 5/93 Pekka Sutela **Uusi hanke entisen rupla-alueen kaupankäynnin monenkeskeistämiseksi.** 8 s.
Juhani Laurila **Venäjän velkakriisin kehitys ja nykytilanne.** 10 s.
- 6/93 Jouko Rautava **Yritystuesta sosiaaliturvaan: Julkisen tuen muutospaineet Venäjällä.** 7 s.
Jarmo Eronen **Venäjän uusi hallinnollinen aluejako.** 7 s.
Aleksei Tkatchenko **Pienyrittäjäisyys Venäjällä: Nykytilanne ja kehitysnäkymät.** 35 s.
- 7/93 Tuula Ryttilä **Russian Monetary Policy Since January 1992.** 20 p.
Inkeri Hirvensalo **Developments in the Russian Banking Sector in 1992-1993.** 22 p.
- 8/93 Seija Lainela - Pekka Sutela **Introducing New Currencies in the Baltic Countries.** 26 p.
Inna Shteinbuka **The Baltics' ways: Intentions, Scenarios, Prospects.** 27 p.
Inna Shteinbuka **Latvia in Transition: First Challenges and First Results.** 33 p.
Inna Shteinbuka **Industry Policy in Transition: the Case of Latvia.** 30 p.
- 9/93 Jouko Rautava **Venäjän keskeiset talustapahtumat heinä- syyskuussa 1993.** 10 s.
Merja Tekoniemi **Venäjän parlamenttivaalien poliittiset ryhmittymät.** 3 s.
Jarmo Eronen **Venäläinen ja suomalainen periferia: Permin Komin ja Kainuun luetaloudellista vertailua.** 29 s.
- 10/93 Seija Lainela **Venäjän federatiivisen rakenteen muotoutuminen ja taloudellinen päätöksenteko; Pietarin asema.** 14 s.
Inkeri Hirvensalo **Pankkitoimintaa Pietarissa.** 14 s.
Juhani Laurila **Suoran sijoitustoiminnan kehittyminen Venäjällä ja Suomen lähialueella.** 29 s.
Juhani Laurila **Suomen saamiset Venäjältä. Valuuttakurssimuutosten ja vakautusten vaikutukset.** 8 s.
- 1/94 Pekka Sutela **Insider Privatization in Russia: Speculations on Systemic Change.** 22 p.
Inkeri Hirvensalo **Banking in St.Petersburg.** 18 p.
- 2/94 Aleksei Tkatchenko **Pienyritysten yksityistäminen Venäjällä.** 23 s.
Jarmo Eronen **Konversio Venäjällä: tulosten tarkastelua.** 10 s.
- 3/94 Juhani Laurila **Direct Investment from Finland to Russia, Baltic and Central Eastern European Countries: Results of a Survey by the Bank of Finland.** 14 p.
Juhani Laurila **Finland's Changing Economic Relations with Russia and the Baltic States.** 11 p.
Jouko Rautava **EC Integration: Does It Mean East-West Disintegration.** 8 p.
Eugene Gavrilenkov **Macroeconomic Crisis and Price Distortions in Russia.** 20 p.
Eugene Gavrilenkov **Russia: Out of the Post-Soviet Macroeconomic Deadlock through a Labyrinth of Reforms.** 22 p.
- 4/94 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1993.** 16 s.
Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1993.** 19 s.
Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1990-93.** 7 s.
- 5/94 Pekka Sutela **Production, Employment and Inflation in the Baltic Countries.** 22 p.
Seija Lainela **Private Sector Development and Liberalization in the Baltics.** 14 p.
Seija Lainela **Small Countries Establishing Their Own Independent Monetary Systems: the Case of the Baltics.** 17 p.
- 6/94 Merja Tekoniemi **Työttömyys ja sosiaaliturva Venäjällä.** 31 s.
- 7/94 Pekka Sutela **Fiscal Federalism in Russia.** 23 p.
Jouko Rautava **Interdependence of Politics and Economic Development: Financial Stabilization in Russia.** 12 p.
Eugene Gavrilenkov **"Monetarism" and Monetary Policy in Russia.** 8 p.

- 8/94 Pekka Sutela **The Instability of Political Regimes, Prices and Enterprise Financing and Their Impact on the External Activities of the Russian Enterprises.** 31 p.
 Juhani Laurila **The Republic of Karelia: Its Economy and Financial Administration.** 37 p.
 Inkeri Hirvensalo **Banking Reform in Estonia.** 21 p.
- 9/94 Jouko Rautava **Euroopan unionin ja Venäjän välinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus - näkökohtia Suomen kannalta.** 7 s.
- 10/94 Seija Lainela - Pekka Sutela **The Comparative Efficiency of Baltic Monetary Reforms.** 22 p.
 Tuula Ryttilä **Monetary Policy in Russia.** 22 p.
- 11/94 Merja Tekoniemi **Miksi Venäjän virallinen työttömyysaste on säilynyt alhaisena?** 19 s.
- 1/95 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys 1994.** 19 s.
 Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1994.** 21 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan talouskehitys 1994.** 19 s.
- 2/95 Urmas Sepp **Inflation in Estonia: the Effect of Transition.** 27 p.
 Urmas Sepp **Financial Intermediation in Estonia.** 32 p.
- 3/95 Vesa Korhonen **EU:n ja Venäjän kumppanuus- ja yhteistyösopimus.** 31 s.
 Jouko Rautava **Taloussintegraatio ja Suomen turvallisuus - Suomi Euroopan unionin idän taloussuhteissa.** 21 s.
 Jouko Rautava **Suomen idänkauppa 1985-94.** 10 s.
- 4/95 Nina Oding **Evolution of the Budgeting Process in St. Petersburg.** 29 p.
 Urmas Sepp **A Note on Inflation under the Estonian Currency Board.** 12 p.
 Pekka Sutela **But ... Does Mr. Coase Go to Russia?** 14 p.
- 5/95 Urmas Sepp **Estonia's Transition to a Market Economy 1995.** 57 p.
- 6/95 Niina Pautola **The New Trade Theory and the Pattern of East-West Trade in the New Europe.** 21 p.
 Nina Oding **Investment needs of the St.Petersburg Economy and the Possibilities to meeting them.** 20 p.
 Panu Kalmi **Evolution of Ownership Change and Corporate Control in Poland.** 21 p.
- 7/95 Vesa Korhonen **Venäjän IMF-vakauttamisohjelma 1995 ja Venäjän talouden tilanne.** 37 s.
 Inkeri Hirvensalo **Maksurästit Venäjän transitiotaloudessa.** 30 s.
 Seija Lainela **Baltian maiden omat valuutat ja talouden vakautus - pienten maiden suuri menestys.** 14 s.
- 8/95 Pekka Sutela **Economies Under Socialism: the Russian Case.** 17 p.
 Vladimir Mau **Searching for Economic Reforms: Soviet Economists on the Road to Perestroika.** 19 p.
- 9/95 Niina Pautola **East-West Integration.** 33 p.
 Panu Kalmi **Insider-Led Privatization in Poland, Russia and Lithuania: a Comparison.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Equity Markets in Russia.** 14 p.
 Jury V. Mishalchenko - Niina Pautola **The Taxation of Banks in Russia.** 5 p.
- 1/96 Juhani Laurila **Payment Arrangements among Economies in Transition: the Case of the CIS.** 23 p.
 Sergei Sutyryn **Problems and Prospects of Economic Reintegration within the CIS.** 17 p.
 Viktor V. Zakharov - Sergei F. Sutyryn **Manager Training - Another Emerging Market in Russian Educational Services.** 9 p.

- 2/96 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1995.** 12 s.
 Juhani Laurila **Katsaus lähialueisiin.** 28 s.
 Iikka Korhonen **Baltian vuosikatsaus.** 10 s.
 Pekka Sutela **Ukrainan ja Valkovenäjän taloudet vuonna 1995.** 10 s.
 Vesa Korhonen **Itäisen Euroopan siirtymätalouksien kehitys 1995.** 17 s.
- 3/96 Niina Pautola **Intra-Baltic Trade and Baltic Integration.** 12 p.
 Vesa Korhonen **The Baltic Countries - Changing Foreign Trade Patterns and the Nordic Connection.** 16 p.
 Iikka Korhonen **Banking Sectors in Baltic Countries.** 22 p.
- 4/96 Niina Pautola **Trends in EU-Russia Trade, Aid and Cooperation.** 16 p.
 Niina Pautola **The Baltic States and the European Union - on the Road to Membership.** 20 p.
 Elena G. Efimova - Sergei F. Sutyryn **The Transport Network Structure of the St.Petersburg Region and its Impact on Russian-Finnish Economic Cooperation.** 11 p.
 Iikka Korhonen **An Error Correction Model for Russian Inflation.** 10 p.
- 5/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Direct Investment from Finland to Eastern Europe; Results of the 1995 Bank of Finland Survey.** 21 p.
 Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Social Consequences of Economic Reform in Russia.** 26 p.
 Iikka Korhonen **Dollarization in Lithuania.** 7 p.
- 6/96 Juhani Laurila - Inkeri Hirvensalo **Suorat sijoitukset Suomesta Itä-Eurooppaan; Suomen Pankin vuonna 1995 tekemän kyselyn tulokset.** 20 s.
 Jouko Rautava **Suomi, Euroopan Unioni ja Venäjä.** 6 s.
 Niina Pautola **Baltian maiden talouskatsaus 1996.** 12 s.
- 1/97 Panu Kalmi **Ownership Change in Employee-Owned Enterprises in Poland and Russia.** 51 p.
- 2/97 Niina Pautola **Fiscal Transition in the Baltics.** 23 p.
 Peter Backé **Interlinkages Between European Monetary Union and a Future EU Enlargement to Central and Eastern Europe.** 19 p.
- 3/97 Iikka Korhonen **A Few Observations on the Monetary and Exchange Rate Policies of Transition Economies.** 8 p.
 Iikka Korhonen **A Brief Assessment of Russia's Treasury Bill Market.** 8 p.
 Rasa Dale **Currency Boards.** 14 p.
- 4/97 Sergei F. Sutyryn **Russia's International Economic Strategy: A General Assessment.** 17 p.
 Tatiana Popova **The Cultural Consequences of Russian Reform.** 17 p.
 Ludmilla V. Popova - Sergei F. Sutyryn **Trends and Perspectives in Sino-Russian Trade.** 11 p.
- 5/97 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1996.** 10 s.
 Iikka Korhonen - Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1996.** 12 s.
 Merja Tekoniemi **Katsaus lähialueisiin 1996.** 11 s.
 Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1996.** 10 s.
 Kari Pekonen **Valko-Venäjän talous vuonna 1996.** 6 s.
 Katri Lehtonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1996.** 13 s.
- 6/97 Niina Pautola **Towards European Union Eastern Enlargement - Progress and Problems in Pre-Accession.** 17 p.
 Katri Lehtonen **Theory of Economic Reform and the Case of Poland.** 26 p.
 Boris Brodsky **Dollarization and Monetary Policy in Russia.** 14 p.
- 7/97 Toivo Kuus **Estonia and EMU Prospect.** 24 p.
 Olga Luššik **The Anatomy of the Tallinn Stock Exchange.** 23 p.
 Riia Arukaevu **Estonian Money Market.** 20 p.

- 1/98 Iikka Korhonen **The Sustainability of Russian Fiscal Policy.** 8 p.
Tatiana Popova - Merja Tekoniemi **Challenges to Reforming Russia's Tax System.** 18 p.
Niina Pautola **Optimal Currency Areas, EMU and the Outlook for Eastern Europe.** 25 p.
- 2/98 Peter Westin **Comparative Advantage and Characteristics of Russia's Trade with the European Union.** 26 p.
Urszula Kosterna **On the Road to the European Union - Some Remarks on Budgetary Performance in Transition Economies.** 31 p.
- 3/98 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Keskuksen ja alueiden välisten suhteiden kehitys Venäjällä 1992-1997.** 10 s.
Niina Pautola **Baltian talouskatsaus 1997.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Katsaus Suomen kauppaan IVY-maiden ja Baltian maiden kanssa 1990-1997.** 11 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja ongelmat.** 11 s.
Merja Tekoniemi **Ukrainan talouskatsaus 1997.** 10 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys 1997.** 12 s.
- 4/98 Kustaa Äimä **Central Bank Independence in the Baltic Policy.** 30 p.
Iikka Korhonen – Hanna Pesonen **The Short and Variable Lags of Russian Monetary Policy.** 11p.
Hanna Pesonen **Assessing Causal Linkages between the Emerging Stock Markets of Asia and Russia.** 10 p.
- 5/98 Laura Solanko **Issues in Intergovernmental Fiscal Relations – Possible Lessons for Economies in Transition.** 19 p.
Iikka Korhonen **Preliminary Tests on Price Formation and Weak-form Efficiency in Baltic Stock Exchanges.** 7 p.
Iikka Korhonen **A Vector Error Correction Model for Prices, Money, Output, and Interest Rate in Russia.** 12 p.
Tom Nordman **Will China catch the Asian Flu?** 14 p.
- 6/98 Saga Holmberg **Recent Reforms in Information Disclosure and Shareholders' Rights in Russia.** 17 p.
Vladimir R. Evstigneev **Estimating the Opening-Up Shock: an Optimal Portfolio Approach to Would-Be Integration of the C.I.S. Financial Markets.** 39 p.
Laura Solanko – Merja Tekoniemi **Novgorod and Pskov – Examples of How Economic Policy Can Influence Economic Development.** 14 p.
Ülle Lõhmus - Dimitri G. Demekas **An Index of Coincident Economic Indicators for Estonia.** 12p.
- 7/98 Tatyana Popova **Financial-Industrial Groups (FIGs) and Their Roles in the Russian Economy.** 24p.
Mikhail Dmitriyev – Mikhail Matovnikov – Leonid Mikhailov – Lyudmila Sycheva **Russian Stabilization Policy and the Banking Sector, as Reflected in the Portfolios of Moscow Banks in 1995–97.** 29 p.
- 1/99 Jouko Rautava **Venäjän järjestelmämuutos ja talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.
Iikka Korhonen – Seija Lainela **Baltian maat vuonna 1998.** 10 s.
Tom Nordman **Kiinan talouden tila ja näkymät.** 13 s.
Pekka Sutela **Ukrainan talouskatsaus 1998.** 14 s.
Iikka Korhonen **Keski- ja Itä-Euroopan talouskehitys vuonna 1998.** 10 s.